

דבר חודש בחודשו

בס"ד

עלון 111 – שבט 1 תשפ"ב
ט"ו בשבט. שיח השדה – לימודים והתבוננות מהצמחים.
הכרת הטוב. זכרון לראשונים – רבי יחזקאל לוינשטיין

שמועיל לנפש). כמו שאומר רבי יהודה הלוי בשירו המפורסם "יואל תשיאך חכמת יון אשר אין לה פרי כי אם פרהים". אצלם הפרח הוא התכלית ולא הפרי, ואצלנו סולם הערכים הוא שונה, הטוב הוא החשוב והיפה.

אותו דבר בברכת האילנות שהברכה לכאורה היא על הפרחים הנאים שבאילן, "וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם", ועם כל זה מברכים דוקא על פריחת אילנות פרי, פרחים שמהם יצאו פירות, ולא על נוי בעלמא. בחז"ל רואים שאדם אומר דבר נכון בתורה אומרים לו "יפה אמרת", כי הטוב אצלנו הוא היפה.

אמנם, יש חשיבות ביהדות ליופי, וחז"ל מציינים על שרה שהיתה יפה, ורבי עקיבא בכה על אשתו של טורנוסרופוס "האי שופרא דבלי בארעא", ועוד מקומות רבים, אבל, מעלתו היא רק כשהוא מתלווה יחד עם מעלה אמיתית, כמו שנאמר (משלי לא ל) "שֶׁקֶר הֵחֵן וְהַקֵּל הַיָּפִי אִשָּׁה יִרְאֶת ה' הִיא תִתְהַלֵּל", שיש מפרשים כך, שאם האשה היא יראת ה' אז יש משמעות גם ליופי, אבל אם היופי לבדו אז הוא הבל. כמו שאומרים בשם הקדמונים, שהמספר אפס לבדו הוא כלום, אבל כשהוא בא ביחד עם מספר אחר אזי אדרבה הוא מכפיל את המספר שעמו. (ומה שמברכים ברכת ברוך שצדקה לו בעולמו על בריות יפות מאוד, צריך לפרש כך, שבריה יפה מאוד מגלמת את היופי האלוקי, וליופי בכללות יש משמעות כשבא עם דבר אלוקי).

נפלאות הבורא – "שיח השדה" לימודים מהצמחים. (מאמר ראשון)

וַיְדַבֵּר (שלמה המלך בחכמתו) עַל (החכמה המצויה במיני) הַעֲצִים מִן הָאֲרֶז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וְעַד הָאֲזֹב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר וַיְדַבֵּר עַל הַבְּהֵמָה וְעַל הָעוֹף וְעַל הַרְמוֹשׁ וְעַל הַדְּגָיִם. (מלכים א, ה, יג). רבים הם נפלאות הבורא יתברך המתגלים בצמחים למיניהם, שהם רבים ומגוונים ביותר, ומונים מאות אלפי סוגים. מהאצות המיקרוסקופיות. הממלאות את הימים (אשר למרות זעירותן נוטלות חלק חשוב בקיום העולם, הן משום היותן מזון לדגי הים, והן משום שהן מספקות לעולם את החמצן - בהשתמשן בגז דו תחמוצת הפחמן שבאטמוספירה, ומטמיעות את הפחמן שבו בגופן, על ידי תהליך פוטוסינתזה (=הטמעה), ועל ידי כך הן בונות את תאיהן, המשמשים מזון ליצורי הימים), עד עצי הסקויה הגדלים בארה"ב המגיעים לגובה עד כ-150 מטר, או האקליפטוס האוסטרלי שמגיע לגובה של למעלה מ-140 מטר, והן מהוות חידה מופלאה כיצד המים מטפסים מן השורשים לגובה עצום כזה!

בין הצמחים צמחי בר וצמחי תרבות. צמחי מאכל ורפואה וצמחי רעל, צמחי יבשה וים, צמחי מדבר וישוב, כאלו הגדלים רק בקור או רק בחום, בעלי פרחים וזרעים וחסרי זרעים המגדלים נבגים שמהם מתפתחים צמחים חדשים. ועוד הרבה מינים שבכל אחד ואחד ישנם נפלאות רבות. הבאנו לקט מעט מאותן נפלאות ולנגוע באפס קציהן ככתוב (איוב לז, יד): "הָאֲזִינָה זֹאת אֵיבֵב; עֲמֹד, וְהַתְּבוּנָה נִפְלְאוֹת אֵל-ל". עוד נאמר (ישעיה מ, כו): "שָׂאוּ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם וְרֵאוּ מִי-בָרָא אֶתְּהָמוֹצִיָּא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹלם בְּשֵׁם יְקָרָא מְרַב אֲזִנִּים וְאֲמִיץ כַּח אִישׁ לֹא נִעְדָר, וּפִירַשׁ הַזּוֹהַר בְּהַקְדַּמְתּוֹ: הַמִּילִים "מִי" ו"אֵלֶּה", יוצרות יחדיו את המילה "א-להים", דהיינו, ההתבוננות בבריאה מביאה את האדם לראות את האלוקים בורא העולם, וכמו שאמר רבי עקיבא (אותיות דר"ע): "כשם שהמלית מעידה על האורג, והדלת על הנגר,

דבר המערכת

בעלון זה מובא דברים נפלאים מתורת רבנו שליט"א, רבנו עזר כי השנה שהיא שנת שמיטה מחייבת אותנו להתבוננות גדולה יותר על הצומח, לשים לב לתהליכי הפרי חנטה וכי בגלל ההלכות השונות. נבקש להעתיך בתפילה לרפואת רבנו רבי יואל בן לאה והרבנית שולמית בת בלה בתושח"י. ונבוא בבקשה לסייע בהוצאות העלון, ההוצאות רבות, והשתתפות לזיכוי הרבים שכרה רב ועצום.

המערכת

אכילת פירות בט"ו בשבט - פירות יבשים מחו"ל?

מנהג אכילת פירות בט"ו בשבט, הוא בעיקר ענין בגלל ציון קביעות המעשרות שהם מצוות התלויות בארץ. ואם כן תמוה: מדוע סובבה ההשגחה שנוהגים לאכול פירות שבעיקר מיובאים מחו"ל? מסתבר שזה נועד להזכיר ביום של חשיבות הארץ גם את חשיבות הגולה שהייתה תיקון לחטאינו, וכמו שאנו מודים לא רק על יציאת מצרים אלא גם על עבדים היינו. כי השעבוד היה עבורנו כור הברזל שזיכך אותנו, ולכן טובלים את המרור בחרוסת המתוקה אף שהיא זכר לטיט שהיה עבודת פרך.

אבל הפירות של חוץ לארץ המיובאים לכבוד ט"ו בשבט לרוב הם פירות יבשים בלבד, והטריים הם גידולי הארץ, ללמדנו שאמנם יש להודות לה' גם על הגולה, אך בימינו היא כבר יבשה, כי היא גמרה את תפקידה, כי זכינו ומרכז היהדות הוא בארץ, וכמו שהיה בזמן בית שני, שירד מסך לבן על גלות בבל וגדוליה התפרסמו רק בבואם לארץ, כמו עזרא הסופר, הלל הבבלי, רבי חייה הבבלי, רבי נתן הבבלי.

השולחן ערוך והרמ"א הוא תופעה פלאית, ספר אחד משני מחברים, הוא מחבר את ארץ ישראל עם הגולה, וגם את יוצאי שתי הגלויות בבל ורומי [אדום]. כל ההיסטוריה של עם ישראל מתגלה לפנינו בתורה, דף הגמרא הוא כמראה לכל ההיסטוריה של עמנו, הגמרא מבבל, רש"י ותוסי מאדום - ארצות אשכנז צרפת, וכל התוספות החדשות, והביאורים החדשים על הדף כבר מירושלים. גם הכריכה של הש"ס מלמדת כך; חרוט עליה ש"ס בבלי דפוס ווילנה החדש אף שהוא נדפס בארץ מוזכרת ווילנה עליו כי היא מסמלת את גלות התורה באדום.

כי עלינו לזכור את הגולה, אבל לדעת שתפקידה נגמר ועבר לארץ ישראל, כמעט כל מרבצי התורה בעולם למדו בארץ ישראל, ואפילו אלו שבחז"ל למדו תקופות באר"י, הולך ומתקיים לעינינו חזון הנבואה "וְהָלַכְנוּ עִמָּיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָנוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהָ בְּאֲרָחֵיהֶוּ כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם".

מדוע את ט"ו בשבט מציינים בפירות ולא בפרחים? ההבדל בין הפרי לפרח

בט"ו בשבט נוהגים לאכול פירות ולא מציינים את היום עם פרחים, אף שב-ט"ו בשבט בארץ כבר ניכרת פריחת האילנות, נראה שיש כאן דבר יסודי להתבוננות, אצל כלל ישראל **הטוב הוא היפה**, ואצל הגויים להיפך - **היפה הוא הטוב**. השימוש בפרחים בגלל יופיין באה מאירופה, (פרחים ועלים של בשמים לריח טוב, כן חשובים אצל כלל ישראל, כמו אותו זקן שראה רשב"י שלוקח שני הדסים לכבוד שבת, ושבח אותו, כי זה דבר

זהבית על הבנאי כך הבריאה מעידה על בוראה". גם רבי מאיר (מובא בשו"ת הרמב"ם סי' קי"ג) אמר: "הסתכל במעשיו שמתוך כן אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם!" גם רבנו בחיי בספרו חובת הלבבות (שער הבחינה בטובות הבורא) כתב: "הבחינה וההתבוננות בהכמה הנראית בברואי הבורא יתברך, היא הדרך הקרובה ביותר אל הוכחה מציאותו יתברך". ההתבוננות בברואים, מסייעת לאדם לא רק להכיר את הבורא, אלא גם להגיע לאהבתו - מתוך הכרת גדולתו ומעשיו הנפלאים, וכמו שכתב הרמב"ם (יסודי התורה פ"ד הי"ב):

"בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם וכיוצא בזה, יראה חכמתו של הקב"ה בכל היצורים והברואים, מוסיף אהבה למקום ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב את המקום ברוך הוא ... וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושא וכלימה".

בכל נברא ונברא ישנה חכמה עצומה ואנו רק בתחילת הדרך לגלות זאת, בכל זאת, בצמחים ישנים עניינים מיוחדים משלהם, וכבר דבר עליהם שלמה המלך באופן מיוחד. גם רבנו בחיי בספרו חובת הלבבות (שער הבחינה פרק ד) ציין להתבונן בפרט החמשי והוא: "סימן החכמה הנראה בצמחים ובמוצאים המוכנים לתקנת האדם ואופני תועלותיו בהם. על התחלקות טבעיהם ומזגיהם וכוחותם וכאשר יזכירו הקדמונים מן הענין כפי השגתם [בימינו המחקרים החדשים פתחו לפנינו אופקים נוספים רחבים ועצומים עד למאד] וכמו שכתוב: (מלכים א, ה, יג) "וַיִּדְבֹר עַל הַעֲצִים מִן הָאֲרֶז אֲשֶׁר בְּקִנְזָן וְעַד הָאֲזוּב אֲשֶׁר יָצָא בְּקִיר וַיְדַבֵּר עַל הַבְּהֵמָה וְעַל הָעוֹף וְעַל הַרְמֵשׁ וְעַל הַדְּגָיִם".

ובזוהר (שמות פ, ב) נאמר: "אילו ידעו בני אדם את החכמה שבכל מה שנטע הקב"ה בארץ, וכוחות כל הנמצאים בארץ, היו בני אדם נודעים לכוהו והכמתו הגדולה של הבורא, בא וראה שאין עשב שנברא בעולם שאין בו חכמה גדולה".

מלבד חכמת הבורא שמתגלה בצמחים, בימינו נתגלה, שישנם גם הרבה כוחות רוחניים בצמח, והמילים "הצמח הוא חי", חוזרת בפי הרבה חוקרים שוב ושוב, והדברים האלה שופכים אור על הרבה מאמרי חז"ל, וזה גם מבאר כיצד בני אדם בעבר, כשיצר הרע של עבודה זרה שלט, עשו מן האילנות אלילים, כמו עץ האשרה, שאת שרידיו אנו רואים באשוח ששמים הנוצרים ביום אידם.

תקנת הברכות הפרטיות מלמדת על חשיבות הצמחים

עד כמה חז"ל רצו שבני אדם יתבוננו בגדלות הבורא שבמיני הצמחים, אנו למדים, ממה שתקנו ברכות פרטיות על מיני המזון שבאים מן הצומח, מה שאין כן במינים אחרים שהברכה עליהם היא כללית, "שהכל נהיה בדברו". לא כן במיני הצומח: אדמה, עץ, הגפן, המוציא, מוונות, שהכל. וכן בצמחי הבושם, עצי בשמים, עשבי בשמים, הנותן ריח טוב בפירות. וכן הברכה על יופי הבריאה בחודשי ניסן בזמן הפריחה של פרחי אילנות הפרי.

יסוד החיוב לברך על הנאת המזון, נלמד לפי המהר"ל מהאוכל שבא מן הצומח, אף שהדבר נאמר בלשון כללית (ברכות לה, א) "שאסור להנות מן העולם הזה בלא ברכה", ו"הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל". ומבאר מהר"ל (נתיבות עולם, נתיב העבודה פרק יד) שזה אמור על הפירות, וזו לשונו - לבאר למה אכילה בלא ברכה היא כמעילה בהקדש: "כי הכל נברא לשמש את השם יתברך, כי הכל ברא לכבודו יתברך, כי מן הנבראים כולם ומבריאתם נראה כבוד מעשיו, ולכך הכל קודש אל השם יתברך, כמו שאמרנו... אבל כאשר הוא מכיר את השם יתברך מפועל ידיו, שהרי נותן הודאה על הפרי שנברא, הנה דבר זה, הוא כבוד השם גם כן, דהיינו על הפרי שבראו, ולכן יוצא הפרי לחולין כאשר האדם נותן ברכה אל השם יתברך, אשר ברא

אותו, כי זה תמורת זה".
גם המהר"ל מזכיר את הפרי במיוחד, ואולי זה משום האמור, שיש בצומח עניינים המעוררים את האדם להתבונן, יותר מדברים אחרים.
ההתפעלות מהטבע, היא דבר שמביא את האדם לידי אמונה, הטבע הוא בגמטריא 86 כמנין הגימטריא של אלקים, שהוא גם 86, וכך גם עשו אישי סגולה שהתבוננו בטבע וחשו על ידי כך קירבה לאלקים. כמו דוד המלך (תהלים קד) במזמור ברכי נפשי. כך מסופר על הבעש"ט שבצעירותו היה מרבה להתבונן בבריאה ומתפעל ממנה, וכבר אמרו רז"ל (שבת לא, א) על הכתוב (ישעיה לג ו): "וְהָיָה אֱמוּנַת עֲתִידָהּ, חֶסֶן וְשׁוֹעֵת הַכְּמַת וְדַעַת; וְיָרָאת ה', הִיא אוֹצְרָה". אמונה - זה סדר זרעים - שהאיכר צריך להצטייד במידת האמונה כאשר זורע, לסמוך על הבורא יתברך שיוריד גשם, ובמיוחד האיכר היהודי שצריך להיות בעל אמונה גדולה, כאשר הוא מוביל את שדותיו בשנת השמיטה, ומפקיר את כל יבול פירותיו, והוא מאמין כי ה' שולח לו את ברכתו שיוכל להתפרנס גם באופן זה.
הכרת עניני הצמחים מסייעת להבנת ההלכות התלויות בארץ, ולהלכות ברכות, ועוד עניינים.

הכרת הטוב

בפרשיות אלו שבתחילת ספר שמות, חוזר על עצמו כמה וכמה פעמים ענין הכרת הטוב. [נציין מספר דוגמאות: בפרשת שמות, משה לא עוזב את יתרו בלי רשותו, בגלל הכרת הטוב שהיתה לו שהכניס אותו לביתו כשברח מפרעה, בנות יתרו אמרו (שמות ב יט) "וַתֵּאמְרָן, אִישׁ מִצְרַיִם הֵצִילֵנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקֵךְ אֶת הַצֶּאֱזָן." וחז"ל מפרשים שהכוונה להכרת הטוב למצרי שמשה הרג שבגללו נגרם שמשה ברח למדין. בפרשת וארא, משה לא היכה את היאור בגלל הכרת הטוב, וכן את האדמה בגלל הכרת הטוב שטמן את המצרי באדמה. בפרשת בא מאריך הרמב"ן שעיקר בריאת האדם בשביל שנודה לא-ל שבראנו]. נביא כמה דברים בענין הכרת הטוב.

חומרת חוסר הכרת הטוב

הכרת הטוב יסודה בהכרת ערך הטובה שקיבל האדם. אי הכרת הטוב היא חטא חמור ועצום, מו"ר הגר"ח שמואלביץ היה רגיל להביא את דברי חז"ל (סנהדרין קג) שם מביאה הגמרא את החטאים הנוראים של מלכי ישראל הרשעים שעשו חטאים להכעיס את הקב"ה, ואחרי זה מספרת הגמרא: "כי אתא יהויקים אמר קמאי לא ידעי לארגוזי, כלום אנו צריכין אלא לאורו? יש לנו זהב פרויים שאנו משתמשין בו, ימול אורו". ושאל ר' חיים, מה הרשעות הגדולה בזה, ועוד, וכי רשעות יש כאן? טפשות יש כאן! וכי אפשר להשוות בין זהב נוצץ ככל שיהיה, לאור השמש? ואמר יסוד גדול, שהרשעות היתה במה שניסה להקטין ולגמד את חסדי ה', עצם ההקטנה של חסדי ה', בהשוואה של אור השמש לזהב - היא עצמה חטא חמור ונורא עוד יותר מחטאי המלכים שהוזכרו קודם!

לאור דברים אלו ניתן להבין דבר פלא.

בגמרא ב"ק, מבואר שמי שאינו כורע במודים אחר שבע שנים מפטירתו נהפך שדרו לנחש. ותוספות שם הביאו: "ויש מפרשים משום דאמרינן במדרש, שיש עצם בשרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבוא, ואותו עצם חזק וקשה כל כך שאין האש יכול לשרפו, והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבוא", והקשו על זה: "ואין סברא לומר שיהא עונשו גדול כל כך בשביל עוון זה, דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". ולפי מה שנתבאר יש מקום להבנת הדברים, הכריעה במודים איננה רק חלק ממצוות תפילה, אלא היא ביטוי להכנעת האדם לפני בוראו על הטובות הרבות שעושה לו, וזו כוונת הגמרא "מי שאינו כורע במודים" דהיינו, מי שחסרה לו תחושת ההכנעה של הכרת הטוב לבוראו, הרי חסר הוא את יסוד עבודתו הרוחנית של האדם לפני בוראו, וממילא לא יזכה לתחיית המתים הניתנת לשלמי הנפש.

הכרת הטוב כיסוד ובסיס לעבודת ה'

ישנם דרכים שונים בגישה אל עבודת ה'.

א. מתוך יחס לשכר ועונש, אבל גישה זו צריכה להיות רק בתחילת הדרך, ובהמשך צריך להגיע לכך שעובדים מתוך אהבת ה'.

ב. הרמב"ם מעמיד את עבודת ה' מאהבה מתוך הכרת האמת, זה לשונו בהלכות תשובה: "העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה **אלא עושה האמת מפני שהוא אמת**, וסוף הטובה לבא בגללה, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקדוש ברוך הוא אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה והיא המעלה שזונו בה הקדוש ברוך הוא על ידי משה שנאמר (דברים ו ה) "וְיִאֱהָבֶתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכָל לְבָבְךָ וְכְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל מְאֹדְךָ", ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה מיד יעשה כל המצוות מאהבה".

ג. אך, מדרגה זו אף שצריך כל אחד להשתדל להגיע אליה, אינה ניתנת להשגה בנקל, וכמו שכתב הרמב"ם ש"מעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה".

נראה שלכן השתית בעל חובות הלבבות את יסוד עבודת ה' של האדם על דרך הכרת טובה לבורא, שהיא מיוסדת על תכונה המוטבעת בנפש האדם, וניתנת להשגה גם לאלו שעדיין לא השיגו את המעלות הגדולות הנדרשות לעבודת ה' על פי דרכו של הרמב"ם.

וכך כותב חובות הלבבות (בתחילת שער עבודת האלוקים): "מפני שביארנו חיוב יחוד האלקים בלב שלם ובאופני בחינת טובותיו על האדם, התחייבנו לזכור אחר כך מה שהאדם חייב לנהוג בו כשיתברר אצלו, והוא **קבלו עבודת האלהים כפי אשר יחייבהו השכל להטיב עם מי שהטיב לו...**"

משה רבנו תבע את ישראל בעניין זה, כאמור "ה' לה' תִּקְמְלוּ זֹאת עִם נֶבֶל וְלֹא חֶכֶם הָלוֹא הוּא אֲבִיךָ קִנְיָהּ הוּא עֵשֶׂךָ וְיִכְנְנֶךָ" (דברים ו, ו), ופירשו המפרשים, (כפי שמביא בלב טוב על חובות הלבבות שם) שהתביעה היתה וכי לה' שהטיב לכם בכל הטובות, תגמלו זאת שאינכם עובדים אותו, עם נבל - כפוי טובה, ולא חכם - להכיר לו טובה, הלא הוא אביך קנך - שעשה אותך מאין ליש למען תהיה קנינו, הוא עשך - לאומה, ויכוננך - הכין אותך להיות לו לעם סגולה. הרי שמשנה רבנו ע"ה תבע מישראל לעבוד את ה' מתוך הכרת טובה על כל החסד שעשה עמהם שהולך ומונה אותם בפסוקים הבאים שם.

זיכרון לראשונים – רבי יחזקאל לוויןשטין ה'.
"עבודה" להוליד את האדם שבו

בקלם הושפע המשגיח מדברי הסבא שהיה אומר את הכתוב (איוב יא יב) "וְאִישׁ נָבוֹב וְיִקְבֹּב וְעֵינָיו פָּרָא אֲדָם וְיִלְדֵי וּפִירֵשׁ רִשְׁיִי, וְעֵינָיו פָּרָא אֲדָם יוֹלֵד שִׁיחָךְ וּשְׂתַנְּהָ לּוֹ מִמָּה שֶׁהִיָּה כְעֵיר פְּרָא וַיַּעֲשֶׂה אֲדָם". דהיינו, האדם נולד עם כוחות פראיים כעיר פרא, והאדם צריך להוליד כל העת את האדם שבו מכוחות אלו. וזאת צריך לעשות כל ימי חייו. כידוע כך נהג הסבא מקלם עד יומו האחרון, כמו שמסופר בספר תנועת המוסר "גם ברגעיו האחרונים לא התרפה ממלאכתו וכדרכו תמיד כן גם אז, למרות הרגשת אפסות הכוחות, חשד אולי יד מידת העצלות באמצע, והתאמץ לקום מן המטה ולעמוד בתפילה, ובעת שובו למיטה ועדיין לא הספיק לחלוץ את נעלו השניה נפח את נשמתו ועלה למרומים". זאת היתה הדוגמה של עבודה ועמל עד סוף החיים, המשגיח הרבה להזכיר את הדברים, ונהג בעצמו ואף כך חינך להשתדל כל הימים להוציא לפועל את האדם שבו.

לעמול כפי הכוחות

יש לציין נקודה מאד חשובה, למרות שהמשגיח היה עמל בלא לאות וכך גם חינך את תלמידיו, בכל זאת הקפיד מאד על

שמירת הבריאות, והזהיר את אלו שהפריזו בלימודם במידה כזו שהיתה עלולה להזיק לבריאותם.
היה תלמיד שהיה לומד עד השעות הקטנות של הלילה מבלי לנוח ביום, אמר לו המשגיח את דברי החפץ חיים על האמור בתפילת ערבית "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו", שהיצר הרע מנסה להכשיל את האדם בשני אופנים: **א.** מונע מן האדם לעשות את המצווה. **ב.** כאשר לא עולה בידו למנוע את האדם מהמצווה, הוא מפתה אותו להתאמץ יתר על המידה כדי שלאחר מכן הוא לא יוכל להמשיך בעבודת ה' כראוי. והסביר לתלמיד ההוא, שאדם צריך לסדר את דרך לימודו שיוכל להמשיך כך כל החיים ולא ראוי לאדם לעסוק בתורה למעלה מכוחותיו וילמד כך רק תקופה קצרה ולאחר מכן הוא חלילה לא יוכל ללמוד כראוי.

שאיפות

המשגיח שאף כל ימיו להתעלות הרבה, והרבה לחנך לשאוף להשיג את מדרגות האמונה והיראה, בשלמות המידות וגדלות בתורה דרך השאיפה וההשתדלות להשיג את השלמות. הוא הסמיך את ענין השאיפה לדברי המדרש (במדבר ב, ב) "בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו ישראל שהם עשויים דגלים דגלים החלו מתאווים לדגלים, אמר להם הקדוש ברוך הוא מה נתאווים להעשות דגלים חייכם שאני ממלא משאלותיכם, ככתוב (תהלים כו) "נִרְנְנָה בַּיְשׁוּעָתְךָ וּבְשֵׁם אֱ-לֹהֵינוּ נִדְגַל יְמֵלָא ה' כָּל מְשָׁאֲלוֹתֶיךָ", מיד הודיע הקדוש ברוך הוא אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאווי". עוד מדרש שהיה רגיל להזכיר "הכל בקיווי!" היינו שהכל תלוי בשאיפותיו של האדם, שכל ששואף האדם יותר הוא מתאמץ יותר וממצה את עצמו יותר, וגם זוכה ליותר סייעתא דשמיא. פעם התבטא בשיחה: "אי השגת שלמות היא חטא!"

אפסיות העולם הזה

המשגיח היה רגיל לצטט את מאמר הזוהר "אדם אזיל בהאי עלמא וחשיב דזיליה הוא ולדורי דורין" (= אדם הולך בעולם הזה וסבור שהוא שלו ולנצח), משום כך הוא הרבה לתאר את עראיות העולם הזה וכי כל מטרת החיים צריכה להיות לרכוש את המעלות הרוחניות.

היו בקרב התלמידים גם כאלה שלא קיבלו את הדברים, ואף התבטאו: מה המשגיח מבין בעניני העולם הזה, כנראה שהדבר הגיע לאזניו, מכיון שהוא אמר שיחה שלימה על דברי רבנו יונה באבות פ"א מ"ו, שכתב על טעות האנשים החושבים שאין הצדיקים מכירים את עניני העולם הזה, וז"ל: אמר שלמה בחכמתו (משלי כא, יב) "מִשְׁכִּיל צְדִיק לְבֵית רִשְׁעֵי מְסַלֵּף רִשְׁעִים לְרַעִי", רוצה לומר, בני אדם חושבים כי הצדיקים מפני שאינם יודעים לעשות רע, אינם מכירים דרכי הרשע כי לא יבינו העושים אותו, ואין הדבר כן כי הצדיק משכיל לבית הרשע ויודע ומכיר ומשגיח רוע מעלליו יותר משאר בני אדם שיודעים ולא יתנו על לבם... והביא שכמו כן בעניני עולם הזה, שאברהם אבינו ידע מה בני אדם אוהבים לאכול, שהרי נתן לאורחיו לשונות בחרדל הצדיקים מכירים את עניני החומר אלא שהם מכירים את אפסיותם.

כל אלו שזכו להיות בקרבנו של המשגיח ראו בעליל כי אפסיות העולם הזה לא הביאה אותו חלילה להרגשת עצב כל שהיא, אלא אדרבה זה סייע לו להיות תמיד בשמחה!

בישיבה היו גם כאלו שלא הצליחו לחיות את דברי המשגיח על הבלות העולם הזה, אחד התלמידים שכן היה קשור למשגיח וחי את הדברים, סיפר, פעם אמר לו אחד מאותם תלמידים, היה ממש באותה אווירה של המשגיח שההביל את כל העולם הזה וכיצד נשאר על שמחת חיים!! אבל כאמור, הדברים לא היוו שום סתירה.

כאשר אבד לו סכום כסף, הוא שמח באבדן כספו, בגלל שלמד

אחר והוא על ענין שלב האדם יש בו רע ככתוב (ירמיה יז, ט) "עקב הלב כפול וְאֵנֶשׁ הוּא מִי יִדְעֵנִי".

ממונו חביב מגופו

פעם אחת נסעו קבוצת בחורים לאילת (באותם זמנים הנסיעה לאילת היתה נחשבת למסוכנת). על כך הגיב המשגיח בחריפות, ואמר: רבותינו אמרו (ברכות סא, ב) "למה נאמר בכל מאדך - בכל ממונד, אם כבר נאמר ואהבת את ה' בכל נפשך אפילו נוטל נפשך? אלא יש אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו". וזה ודאי שאין הכוונה שאדם אוהב את ממונו יותר מנפשו, שיהרגו אותו והוא לא יוותר על הכסף, כי מה תועלת לו בו אחר מותו, אלא הכוונה שהאדם הזה מוכן להכנס לספק סכנה בגלל הליטותו אחר ממונו ואם כן מי שמסכן חיים עבור טיולים אינו חי בדרגה רוחנית נכונה!

אדם מלמד על עצמו זכות

המשגיח ביאר את הגמרא (יומא לה, ב) ששואלים ביום הדין את האנשים למה לא עסקו בתורה, וכל אחד אומר תירוץ, העני אומר עני היה וטרוד בפרנסתי ומביאים את הלל לדוגמא שהיה עני ביותר עשיר אומר טרוד הייתי בנכסי, ומביאים את רבי אלעזר בן חרסום לדוגמא שהיה עשיר ביותר, ובכל זאת למד תורה. רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה והוא עונה נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף וכו'. ולכאורה, מה פשר התשובות של האנשים, ובמיוחד של הרשע? אלא אנו רואים שהאדם מלמד זכות על עצמו בכל מצב וכעין הטובע שנאחז בקש, כך האדם אומר תירוץ שאין להם טעם והוא משכנע את עצמו כאילו זה משחו.

הישיבות היום המה כלל ישראל!

המשגיח היה מתבטא, הישיבות היום הם ורק הם מהווים את כלל ישראל משום שהרחוב כולו נסחף ונגרר להתרחקות מהקב"ה.

לסיים. לא נאריך עוד במסגרת זו על רבנו יחזקאל זצ"ל. ונסיים בדבר שיש לשים לב ולהתעורר ממנו, שהמשגיח הגיע לדרגות נשגבות ממש, למרות העדר סיוע מהבית והסביבה, שהרי היה יתום ומשפחתו היתה משפחה פשוטה והוא עצמו התחיל את חייו במסגרת של עבודה ולא התייחד בכשרונות מיוחדים ועם כל זה הגיע למדרגות נשגבות, וכמו שאמר מו"ר הגרא"מ שך שגם אם היה חי לפני מאתיים שנה, כל מי שהקב"ה מטיל עליו קושי סופו להיות אדם גדול!

לעילוי נשמת מִיִּשָּׁה בן תַּמָּרָה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.

תרומות והקדשות: 052-7189446 @gmail.com s0527189446

ספרי רבנו על המדף:

"דבר חודש בחודשו" חלק א' ממספר 1 עד מספר 50 בכריכת ספר, 2. "דבר חודש בחודשו" חלק ב' ממספר 51 עד מספר 100 בכריכת ספר, 3. טו' בשבט. 4. פרק שירה ניתן להשיג את הספרים בחנות "יש כיוסי" [סריגת שוורץ], מלכי ישראל 1, ירושלים טל' 02-5383955.

הודעה חשובה לבעלי פלאפון מפורק: ניתן להתקשר למערכת בדוא"ל או בפלאפון ולקבל העלוניס לפלאפון.

***להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולתגובות: אש"ל - איגוד שומעי לקחו של רבנו: eeguds@gmail.com

מכך תוספת בטחון בה'. המשגיח חנך תלמידים שהגיעו להבנה כזו להיות בשלווה, שהרגישו שהם כביכול נוסעים ברכבת של קב"ה לאורך כל חייהם, והם רק מסתכלים באלו תחנות היא עוברת וקבלו בשלוות נפש הרבה מאורעות קשים שעברו עליהם.

פעם אירע בישיבה שבחורים עשו שביתה בגלל מחסור באוכל, וזאת למודעי, שהמחסור באוכל לא היה לפי המושגים של ימינו... אני למדתי בפוניביז' ארבע שנים, לא היה אף פעם בשר (עוף), אפילו לא בשבת וחג, כשכן הביאו בשרי היו אלו קציצות שנעשו מבשר מקופסאות שמורים שהגיעו מחו"ל! ואם שם עשו שביתה היה זה מצב גרוע ממש גם לפי המושגים של אז...! השביתה היתה שהבחורים הלכו ללמוד בעזרת נשים במקום בביהמ"ד... המשגיח עלה לעזרת נשים, וסיפר שפעם היתה שביתה, וראשיה לא זכו לאריכות ימים למשמע דברים אלו פסקה השביתה מיד.

אלול ושמחת תורה

המשגיח היה מדבר כל האלול על ענין הדין והמשפט ועל הדרכים לזכות במשפט, כך היתה האוירה בישיבה כולה של רוממות והתעלות תוך פחד יום הדין הבא וקרוב, נדמה שהדבר שיצר יותר מכל את האוירה המיוחדת של אלול וימי הדין, היתה דמותו של המשגיח. אפשר היה לראות על פניו שככל שהתקרבו ימי הדין פניו הלכו והרצינו והם המחישו לנו יותר מכל את המשמעות של חרדת הדין.

בשמחת תורה השפיעה עלינו מאוד דמותו של המשגיח. גם בתוך השמחה הקפיד המשגיח שהכל יתנהל באוירה רצינית ומרוממת, והיה מקפיד שלא ירקדו עם הגב לספרי התורה אלא דוקא שספרי התורה יהיו בתוך המעגלים ולא מחוצה להם.

איש קדוש

בימי מלחמת העולם השנייה המשגיח היה זוכה שרבו שלימדו בקעלם היה בא אליו בחלום מדי פעם ומייעץ לו מה עליו לעשות, ישיבת מיר היתה הישיבה היחידה שניצלה עם רבניה וכמעט כל תלמידיה, חלק נכבד מההצלה היה בזכותו של המשגיח, אשר זכה לקבל הוראות משמים.

זכורני שבמשך תקופה היה בא בעל חי ורובץ תחת כסאו של המשגיח, סברו אז שהיצור ההוא היה גלגול שחיפש תיקון לנפשו אצל המשגיח.

אמונה

היה בחור שביקש מהמשגיח חיזוק באמונה, אמר לו, כשם שאני רואה את עשר אצבעותי, כך אני חש את הבורא עולם! זה היה מספיק לאותו בחור, משום שכשהדברים יוצאים מלב טהור של אדם שחי את הדברים יש להם עוצמה רבה ומשפיעים מאד.

שיחות מוסר

המשגיח היה חוזר ומדגיש, שהתועלת הגדולה שבאה למי ששומע שיחת מוסר, היא כאשר הוא מוסיף לקח משלו.

תלמיד אחד שלמד בישיבה חמש שנים, ועבר ללמוד בכולל שהיו לומדים בו מוסר ואף מסרו שיחות, כשביקר אצל המשגיח רצה לעוררו ואמר לו, אמנם זה דבר חשוב שאתה נמצא במקום שלומדים מוסר, אך דבר אחד שלמדת אצלנו לא תשמע במקום